

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертасияи Ёрахматзода Шодичон Рамазон дар мавзуи «Истилоҳоти этникӣ дар «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология, аз рӯйи ихтиносин 10.02.01. – Забони тоҷикӣ

Таҳкику пажуҳиши калимаву истилоҳоти этникӣ дар забоншиносии тоҷик яке аз масъалаҳои муҳимми забоншиносии тоҷик ба ҳисоб меравад. Калимаву истилоҳоти этникӣ ҳамчун қисми муҳими лексикаи забони тоҷикӣ, ки ифодакунандай мағҳумҳои таърихи мардумӣ мебошанд, дар таҳқиқоти мазкур баррасӣ гардидааст.

Мавриди зикр аст, ки то имрӯз таҳкини мукаммале, ки маҳз ба масъалаи калимаву истилоҳоти этникӣ дар забони «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ баҳшида шуда бошанд, рӯйи кор наомадааст. Ин аст, ки дар кори таҳқиқотии диссертант Ёрахматзода Шодичон ин масъала то ҷое мавриди таҳқиқоти илмӣ қарор гирифтааст.

Дар қисмати муқаддимаи кор тибки анъана мубрамии мавзуи таҳқиқот, дараҷаи таҳқиқи мавзуи илмӣ, робитан таҳқиқот бо барномаҳо ва ё мавзуъҳои илмӣ, усулҳои таҳқик, нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, мақсади таҳқиқот, вазифаҳои таҳқиқот, асосҳои назариявии таҳқиқот ва аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот муайян карда шудааст.

Диссертасия ва соҳтори он ба талаботи имрӯза омода гардида, аз муқаддима, 3 боб, хулоса ва феҳристи адабиёт иборат буда, дар маҷмуъ 180 саҳифаи чопи компьютериро ташкил медиҳад.

Боби якуми диссертасия «Асосҳои назариявии ташаккули истилоҳоти этникӣ дар забони адабии тоҷикӣ» унвон дошта, аз чаҳор фасл иборат аст. Дар ин баҳши рисола лексикаи соҳавӣ ё қасбу ҳунар, вожаву истилоҳоти этникӣ, нақши сарҷашмаҳои лексикографӣ дар ташаккулу такомули вожаву истилоҳот дар «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ мавриди таҳқиқу баррасии диссертант қарор гирифтааст.

Боби дуюми диссертатсия «**Таҳлили луғавӣ-мавзӯй ва баромади вожаву истилоҳоти этникӣ** дар «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ» ном гирифта, аз ҷаҳор фасл ва ду зерфасл иборат аст. Дар ин боб қалимаву истилоҳоти этникӣ аз ҷиҳати луғавӣ-мавзӯй ва баромад тасниф ва баррасӣ гардидаанд.

Диссертант Ёраҳматзода Шодиҷон ёдовар мешавад, ки Абулкосим Фирдавсӣ дар «Шоҳнома» аз таъриху фарҳанг ва робитаҳои гуногуни мардумон ёдовар шудааст. Ӯ барои шинохти аслу насаб ва нажод [миллат] вожаву истилоҳоти аслан ва таъриҳан тоҷикӣ-порсии «тухм», «гуҳар», «дуда», «табор», «нажод» ва «мардум»-ро фаровон кор фармудааст. Ҳамчунин, муҳаккӣ дар идомаи гуфтаҳои худ қайд мекунад, ки дар «Шоҳнома»-и безаволи Абулкосим Фирдавсӣ ба як қатор вожаҳое вомехурем, ки дар гузашта хеле сермаҳсулу маъмул буданд. Ба ин гуна қалимаҳо метавон вожаҳои **каёниён, пахлавонон, озодагон, дехгонон, сакоӣ, сӯѓӣ, боҳтарӣ** ва ғайраҳо номбар шудаанд, ки ифодагари мардум ва муодили давраи аввали истилоҳи **тоҷик** мебошанд. Дар ин фасли рисола бештар он истилоҳоте оварда шудаанд, ки ҳам аз ҷиҳати мазмун ва ҳам шакл ифодагари этноси тоҷик ҳастанд.

Яке аз корҳои муваффақонан муҳаккӣ дар ин баҳши рисола дар он аст, ки ӯ бештари қалимаҳои маҳсусияти этникӣ доштаро аз «Шоҳнома» гирдоварӣ намуда, ҳисботи оморӣ додааст. Масалан, тибқи таҳқиқоти муҳақкӣ вожаи **кай** ва **каён** ҳамчун лексикаи этникӣ дар асари безаволи «Шоҳнома» серистеъмол буда, 616 маротиба дар ҳамнининиву шаклҳои гуногун истифода шудааст.

Боби сеюми диссертатсия «**Таҳлили соҳтории вожаву истилоҳоти этникӣ «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ**» номгузорӣ шуда, ҷаҳор фаслро дар бар мегирад.

Дар ин баҳши диссертатсия вожаҳои этникӣ аз ҷиҳати соҳтор ба ҷор фасл: сода, соҳта, мураккаб ва таркибӣ ё иборанистилоҳҳо ҷудо карда шуда, дар заминай чунин таснифот маводи зиёди этникӣ «Шоҳнома»

дар ин қисмати диссертатсия мавриди таҳлилу баррасин диссертант қарор гирифтааст.

Аз кори таҳқиқотии диссертант Ёрахматзода Шодичон бармеояд, ки ҷузъи муҳим ва пурбаракати таркиби лугавии забонро лекенкан этниқӣ ташкил медиҳад, ки таҳқики он барои шинохти хусусияти этникийи ин ё он ҳалқу миллат яке аз масъалаҳои муҳимми забоншиносии имрӯза ба ҳисоб рафта, таҳқики масъала бамавриду судманд мебошад.

Дар ҳулосаи диссертатсия дастовардҳои таҳқиқот - ҷамъбаст гардида, муҳакқик тавонистааст, дар 18 банд аз тамоми корҳои кардан ҳуд натиҷагирий намояд. Аз ҳулосаҳои пешниҳоднамудан диссертант бармеояд, ки ҳар қадоми онҳо дорон мантиқи илмӣ буда, муҳакқик ба ҳадафҳои дарпешгузоштаи ҳуд муваффак шудааст.

Аз ҷониби муаллиф вобаста ба мавзун диссертатсия 7 макола, аз ҷумла, 5 макола дар мачаллаҳои тақризшаванди КОЛ-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистонва 2 маколаи дигар дар мачмуаҳои гуногуни илмӣ ба нашр расидаанд, ки мавзӯъ ва масъалаҳои дар онҳо баррасишуда мазмун ва мундариҷаи муҳимтарини таҳқиқотро инъикос менамоянд. Ҳамчунин баъди ҳулоса тавсияҳо оид ба истифодан амалии натиҷаҳои таҳқиқ мувоғиқ ба талаботи имрӯза оварда шудаанд.

Аз мутолиаи фишурдаи диссертатсияи Ёрахматзода Шодичон Рамазон бармеояд, ки диссертант тавонистааст, дар натиҷаи талону заҳматҳои зиёд ба мақсаду вазифаҳои дар назди ҳуд гузонта, муваффақона ноил гардидааст.

Кори таҳқиқотии диссертант Ёрахматзода Шодичон Рамазон бо ихтисоси илмии интихобнамудаи ӯ комилан мувоғиқат мекунад. Мавзун диссертатсия ва мазмуну муҳтавои он ба доирати мавзӯъ ва масъалаҳои таҳқиқӣ, ки дар шиносномаи ихтисоси илмии 10.02.01. – Забони тоҷикӣ таъйин шудаанд, мувоғиқ мебошад.

Дар баробари дастоварду муваффакиятхо дар фишурдан диссертация баъзе галлату норасонҳо низ ба назар мерасанд, ки ислохи онҳо аз манфиат холӣ налоҳад буд:

1. Дар автореферати диссертация баъзе галатҳои имлӣ, техникий ва услубӣ ба мушоҳидато мерасанд.

2. Тахлили забонию ғоявии баъзе аз мисолҳои назмӣ дар фишурда нокомиланд.

Эродҳои мазкур ҷузъии ислоҳшаванд баъзе буда, ба ҳеч ваҷҳ арзини илми рисоларо кам намекунанд.

Дар маҷмуъ, кори таҳқикотии диссертант **Ёраҳматзода Шодичон Рамазон** дар мавзуи «Истилоҳоти этниқӣ дар «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ» кори илмӣ – таҳқикии анҷомёфта ба ҳисоб рафта, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илми номзади илми филология, аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ сазовор мебошад.

Мукарризи гайрирасмӣ, мудири кафедраи
забони тоҷикии факултети филологияи тоҷики
ДДБ ба номи Носири Ҳусрав, номзади илми
филология:

Назаров Мехрубон Ниёзмадович

Имзои номзади илми филология, Назаров
Мехрубон Ниёзмадовичро тасдик мекунам:

Сардори шӯбани кадроҳо ва корҳои маҳсуси
Донишгоҳи давлатии Боҳтар ба номи Носири Ҳусрав Шукурзода Ч.А.

Нишонӣ: ш.Боҳтар, кӯчаи Айнӣ, 67
Донишгоҳи давлатии Боҳтар
ба номи Носири Ҳусрав
Тел.: (83222) 2-45-20; 2-22-53
E-mail: ktsu78@mail.ru, web-сайт: www.ktsu.edu.tj

«16» феврал с. 2023.